

Länsstyrelserna

Samlad regional bedömning av miljömålet Myllrande våtmarker 2023

Information om dokumentet

Detta är en digitalt tillgänglighetsanpassad webbversion av samlad regional bedömning av miljömålet Myllrande våtmarker 2023 som är daterat den 27 mars 2024.

Den samlade bedömningen är gjord av Länsstyrelsernas samverkansorgan RUS (Regional Utveckling och Samverkan i miljömålssystemet). Länens regionala uppföljning av miljömålen ligger till grund för den samlade bedömningen. Uppföljningen redovisas i sin helhet på RUS webbplats www.rus.se samt länkas från www.sverigesmiljömål.se.

Sammanfattning

20 län bedömer att målet inte nås till 2030, ett län (Västmanland) gör bedömningen nära.

Sex län anger en negativ trend, elva neutral, två positiv och två oklar.

Jämtlands län har ändrat bedömningen av utveckling i miljön från neutral till negativ, Kronobergs län från positiv till neutral samt Skåne län från neutral till positiv.

Historiskt sett har förlusten av våtmarker varit stor i landet, särskilt i de södra delarna. Det har främst skett genom utdikning och annan mänsklig påverkan. Tidigare markavvattning och dikesrensningar fortsätter att ha en negativ påverkan på många våtmarker.

Åtgärdsarbetet har ökat i länen tack vare våtmarkssatsningen men anläggning/restaurering tar ofta lång tid, komplicerade tillståndprocesser gör att arbetet går långsamt. Flera län påtalar behovet av förenklad lagstiftning och långsiktighet i den pågående våtmarkssatsningen. Åtgärdsarbetet som gjorts är hittills är inte tillräckligt för att kompensera för tidigare stora förluster av våtmarker och pågående igenväxning. Fler våtmarksåtgärder behövs

utanför skyddade områden och mer resurser behövs för skydd av objekt i myrskyddsplanen.

Igenväxning av tidigare hävdade våtmarker utgör ett långsiktigt hot mot många våtmarker, särskilt rikkärr och blöta strandängar. Ökad igenväxning beror på ett antal faktorer som upphörd slåtter/bete, tidigare dikningar, ökat kvävenedfall samt klimatförändring.

Åtgärdsarbete för miljö kvalitetsmålet

Regional nivå – myndigheter

En stor mängd åtgärder har genomförts i länen med medel från våtmarkssatsningen eller via EU-projekt. Det har handlat om allt från utredningar, samordningsinsatser och information till restaureringsåtgärder, bekämpning av invasiva främmande arter och skydd av våtmarker. Skogsstyrelsens arbete med återvätning av dikad torvmark pågår i många län men har ännu inte resulterat i några större arealer. Nedan följer exempel på åtgärder från några län.

- Länsstyrelsen i Jönköpings län bedriver ett flertal våtmarksrestaureringsarbeten i skyddade områden, vilka bekostas av våtmarksmedel. Inom den statliga våtmarkssatsningen har restaureringsåtgärder utförts inom 15 skyddade områden till en yta av cirka 500 hektar. Åtgärderna innefattar återvätning och borttagande av igenväxningsvegetation i våtmarker på torvjord och slåtterförberedande åtgärder/röjning i rikkärr.
- Länsstyrelsen Värmland har inrättat tre nya naturreservat som innehåller sammanlagt cirka 473 ha våtmarker. Arbetet pågår med bildande av flera naturreservat som ingår i myrskyddsplanen. Arbetet pågår även med att bilda andra naturreservat som innehåller våtmarker. Skydd av naturområden finansieras med anslag 1:14 Skydd av värdefull natur.
- Länsstyrelsen Västra Götaland har bekämpat de invasiva främmande arterna jättebalsamin och gul skunkkalla i våtmarker i sex skyddade områden. Olika metoder för bekämpning av gul skunkkalla har också genomförts utanför skyddade områden. Effektiviteten av de olika metoderna är under utvärdering. Åtgärderna har bekostats av riktade medel för invasiva främmande arter från Naturvårdsverket.

- Länsstyrelsen Örebro har restaurerat rikkärr, både i skyddade och oskyddade områden, på en total area av ca 15 ha. Arbetet har bestått av röjning, avverkning, ringbarkning och högkapning av träd med samlad uppmärksamhet på att gynna väddnätfjäril, kalkkärrsgrynsnäcka samt käppkrokmossa. Åtgärderna har finansierats genom våtmarkssatsningen som vänder sig till skyddad natur och för åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP).
- Inom ramen för Våtmarkssatsningen har Länsstyrelsen Västernorrland arbetat med igenläggningar av diken inom skyddade och blivande skyddade områden för att återställa hydrologin i våtmarkerna. Även röjning längs diken samt anläggning, lagning och förstärkning av dämmen har utförts. Under 2023 har cirka 186 hektar torvmark restaurerats i länet.
- Länsstyrelsen i Dalarnas län arbetar med återvätning i två större myrkomplex i Älvdalens kommun. Syftet är att återställa hydrologin och därmed restaurera myr i naturreservat. Effekt genom minskad avgång av växthusgaser förväntas också. Åtgärden finansieras med medel från våtmarkssatsningen. Under 2023 har 6 kilometer diken lagts igen, med resultat att cirka 50 ha myr har blivit blötare.
- Som en del av våtmarkssamordningen på Länsstyrelsen Kalmar län kan privata aktörer lämna in idéförslag på våtmarksprojekt. Vid intresseanmälan ges återkoppling kring placering, utformning och finansiering. Syftet är att i ett tidigt skede ge tips och råd för att underlätta arbetsgången. Under 2023 har 35 intresseanmälningar inkommit och fått återkoppling.

Kommunal nivå och inom regioner

Åtgärder på kommunal nivå görs i huvudsak med finansiering genom LONA och LOVA. I Dalarnas län pågår exempelvis 26 olika restaureringsprojekt inom LONA.

- Hudiksvalls kommun har i samarbete med länsstyrelsen, Holmen Skog och Sveaskog under 2023 genomfört hydrologisk restaurering av dikade myrområden genom dikesproppning på en areal av ca 135 ha motsvarande 21 500 m diken. Projektet har finansierats med LOVA-medel.
- I Kalmar län har två projekt inom LONA-våtmark avslutats. I projektet Vattenfördröjande åtgärder i Västerviks kommun har totalt 154 ha anpassad dränering, 2,6 ha tvåstegsdiken, 2

ha småvatten för biologisk mångfald, 2,5 ha näringsretentionsdammar och 11,7 ha våtmarker för vattenutjämning rapporterats vara anlagda. I projektet Biotoprestaurering i Hökasjön, Nybro kommun har 2 ha våtmark åtgärdats genom att ta bort vegetation för att höja rekreativsvärdet i området.

Näringsliv och övriga aktörer

- I Norrbotten har Kaunis Iron AB i Pajala kommun restaurerat 185 hektar rikkärr. Syftet är en biotopförbättrande åtgärd för vissa våtmarksarter genom hydrologisk restaurering, avverkning i degenererad våtmark samt transplantation av rikkärrsarter.
- I Västernorrlands län visar de stora skogsbolagen Holmen och SCA ett ökat intresse för att genomföra våtmarksåtgärder. Bland annat arbetar SCA och Sollefteå kommun med ett LONA-projekt vid våtmarken Per Ola myren. Delar av myren är kraftigt påverkad sedan tidigare torvbrytning och målet är att så långt som möjligt återställa myrens naturliga hydrologi och att återskapa öppna ytor. I förlängningen kan åtgärderna även vara en bra klimatåtgärd genom att bidra till att minska avgången av växthusgaser från våtmarken.

Tillstånd och målbedömning

Våtmarksåtgärder har ofta en positiv lokal effekt men är ännu inte av den omfattningen att de kan leda till att miljömålet nås till 2030. Det är fortfarande relativt små arealer våtmarker som återställts, men en snabbare ökning är trolig de kommande åren om satsningen på våtmarker fortsätter. Flera län påtalar att för att miljömålet ska kunna uppnås behövs långsiktig finansiering med statliga medel, förenklad lagstiftning samt ett större hänsynstagande inom de areella näringarna.

Det är positivt att regeringen anslår årliga medel för återvätning av våtmarker fram till 2030. Arbetet med restaurering och nyanläggning av våtmarker är beroende av de styrmedel som finns tillgängliga genom främst LOVA, LONA, satsningen på våtmarker i skyddade områden, ÅGP, EU:s landsbygdsprogram och Skogsstyrelsens återvättningsprogram. Skulle våtmarkssatsningen avslutas finns risk att mycket förberedande arbete går till spillo.

För att restaurera våtmarker behövs ofta omfattande insatser med att lägga igen diken. I vissa fall krävs omprövning av äldre dikningsföretag eller krav på tillståndsansökan för åtgärder vilket leder till långa handläggningstider.

Några län framhåller behovet av skärpt lagstiftning om hydrologisk hänsyn och återställande inom de areella näringarna. Medvetenheten om problem med körskador på våtmarker orsakade av skogsmaskiner och fyrhjulingar har ökat inom skogsbruket men utgör fortfarande ett problem. Anläggande av nya skogsbilvägar, samt breddande av befintliga, i samband med skogsbruksåtgärder har också negativ påverkan på våtmarker.

Kvarvarande våtmarker med höga naturvärden är ofta fragmenterade och många arters spridningsmöjligheter är förmodligen begränsade. Att anlägga våtmarker inom de värdetrakter som pekats ut inom grön infrastruktur utgör ett viktigt verktyg för att förbättra arters spridningsmöjligheter. Behovet av röjning, slätter och bete är stort i många våtmarker för att motverka igenväxning.

Skyddet av våtmarker utpekade i myrskyddsplanerna går långsamt i många län då andra naturtyper prioriteras. Mer resurser skulle behövas för att påskynda arbetet med att skydda de återstående områdena.

Flera län lyfter behovet av bättre uppföljning, idag är uppföljningsunderlaget ofta bristfälligt vilket försvårar bedömningen av utvecklingen och tillståndet i miljön.

Jämtlands län påtalar att ökade koldioxidutsläpp till följd av dikning i torvmark bör beaktas i större utsträckning vid tillståndsprövning för markavvattning. Det behövs därför tydliga rekommendationer från Naturvårdsverket som pekar ut riktningen hur länsstyrelsen ska hantera frågan vid ansökningar om tillstånd till markavvattning.

Invasiva främmande arter är ett tilltagande problem i våtmarker i många län. Brist på medel 2023 har medfört att åtgärder mot exempelvis gul skunkkalla, jättebalsamin, sjögull och druvfläder inte genomförts i den omfattning som skulle behövas.